

Ольга Купріян

БОБРОЛО
РАНОКУ!

ПРАВДИВА ПОВІСТИНКА
З ЖИТТЯ БОБРІВ

Малювала Марина Шутурма

РОЗДІЛ 1, У ЯКОМУ БОБРІВ СТАЄ БІЛЬШЕ

Купріян Ольга

К92 Боброго ранку! / Ольга Купріян. — Харків : Вид-во «Ранок», 2019. — 64 с.

ISBN 978-617-09-5000-0

Недалеко від річки Здвиж мешкають тато, мама й Мартуся Бобренки. Одного ранку радісна новина про майбутнє поповнення в родині змушує їх задуматися про нове житло. Бобренкам доводиться шукати просторіший дім. Мартусине життя більше не буде таким, як раніше: вона вже «доросла» й має опановувати свої почуття, шукати спільну мову з новими знайомими, звикати до правил і навчання в ліцеї... Черепаха Пелагея, тітонька Сова, Марена Дніпровська, рак Іраклій, рибки-сестрички Іринка й Даринка та всі-всі-всі допоможуть їй!

Повість Ольги Купріян «Боброго ранку!» розповідає про побут, звичаї та пригоди родини Бобренків і їхніх сусідів, ненав'язливо збагачує читача важливими знаннями про червонокнижних і звичайних мешканців Здвижу, а також нагадує, як важливо кожному з нас піклуватися про свій рідний дім.

УДК 82-93

© Купріян О., текст, 2019
© Шутурма М., іл., 2019
© ТОВ Видавництво «Ранок», 2019

ISBN 978-617-09-5000-0

В одній країні на березі однієї не надто глибокої річки, чи то навіть заплави, а точніше — під великою старою вербою жило собі сімейство бобрів. Усього їх було восьмеро, а саме: баба-бобріха, дід-бобер, їхні троє неповнолітніх дітей, а також молода подружня пара бобрів із малим бобреням.

Ось про цю ще поки молоду сім'ю Бобренків і буде наша повістинка.

Маму-бобріху звать Барбара Борисівна, тата-бобра — Борис Борисович (за бобрячою традицією, син-бобер отримував таке саме ім'я, що й батько), а малу дівку-бобреня називають просто — Мартуся.

Отож було їх спочатку троє: мама, тато й мала Мартуся. Жили вони в малій нірці за книжковою шафою всередині старої родинної нори. Аж поки одного ранку Барбара Борисівна не вирішила повідомити щось украй важливе:

— Борисе-е-е! Борисе-е-е-е-е-е-е!!!

У цю мить прокинулася й сердито закумкала жаба, а в нору просунулася татова вусата морда.

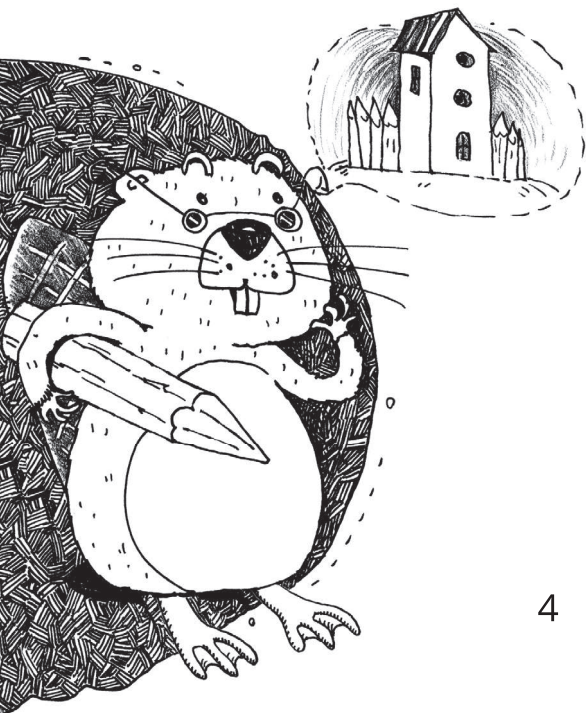
— Що сталося? Я саме лагодив оте місце на греблі, що вчора прорвало.

— Борисе! У нас буде бобреня! — прошепотіла Барбара Борисівна на вухо Борису Борисовичу й ухопилася лапами за живіт.

— Стривай, у мене, здається, вода у вусі забобралася, — при цьому тато-бобер легенько, щоб не розбудити доньку, постукав лапою по лівому вуху. А потім іще нахилив голову в лівий бік і постукав по правому. — Мені почулося, що ти сказала, що в нас буде...

— ...бобреня! — закінчила за тата мама-бобриха й упала на стілець, зачепивши хвостом Мартусину рибку-пищалку. Мартуся розплющила оченята, глянула на маму з татом, усміхнулася і знову заснула.

— Що ж, — сказав після невеличкої паузи тато-бобер, — значить, треба шукати нове житло.

4

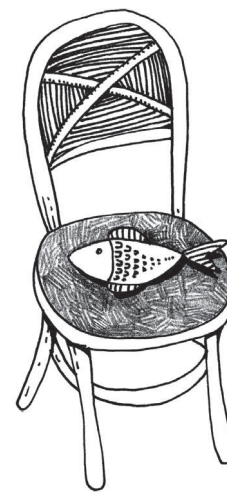
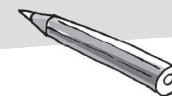
Бобер

Castor

Рід великих водних гризунів. Ззаду має перетинчасті лапи, завдяки яким добре плаває. Упізнати бобра можна за характерним широким і пласким хвостом. Під час пірнання бобер використовує хвіст як кермо! Має густе водонепроникне хутро. Харчується корою дерев, невеличким гіллям. У бобрів дуже розвинений будівельний інстинкт. Із дерев вони будують собі хатки та греблі.

Бобри ведуть дуже потайний спосіб життя. Їх непросто побачити в природі, проте вони залишають помітні сліди — подібні на конуси «недогризки» дерев біля водойми.

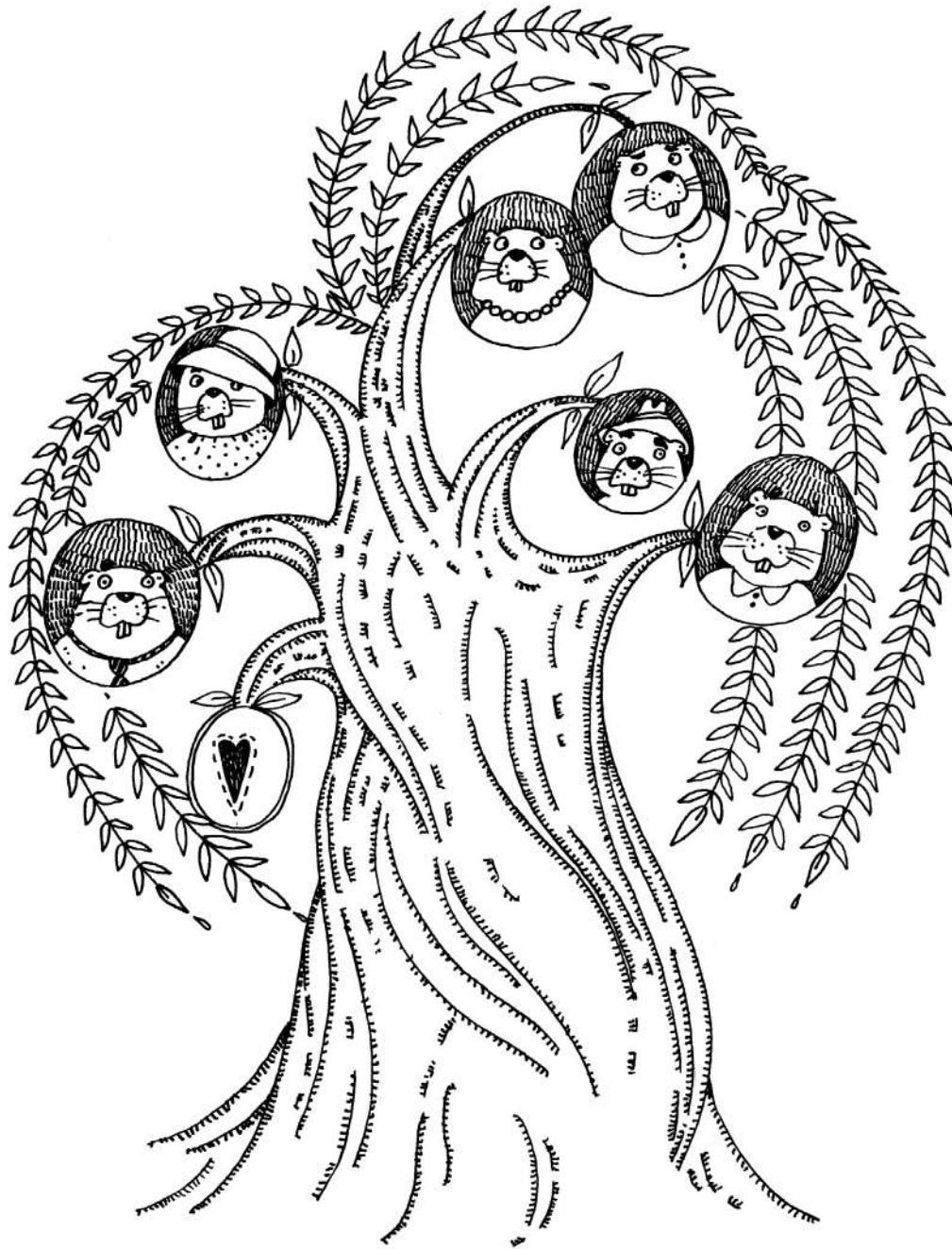
Раніше бобрів виловлювали через їхні «шубки», проте в наш час їм нарешті дали спокій. Тепер бобри поступово розселяються по всій території України. Часом люди нарікають, що бобри завдають їм шкоди. Але досі ще не з'ясовано, хто кому більше нашкодив!

5

РОЗДІЛ 2,

У ЯКОМУ СІМ'Я БОБРЕНКІВ ШУКАЄ СОБІ НОВЕ ЖИТЛО

Узагалі, в бобрів зазвичай великі родини. Величезні! Барбара та Борис теж вирости в таких родинах. Ось і в тата-бобра є три старші сестри, які вже мають свої сім'ї, і три молодші брати, що живуть разом із дідом і бабою бобрами. І сам тато-бобер, хоча й одружився торік і має свою сім'ю, мешкає разом із великою бобрячою родиною поблизу річки Здвиж. Неподалік живуть його сестри та інші родичі. Є тільки одна проблема: усім їм якось зранку в понеділок стало тісно. Татові молодші брати подорослішали, дід-бобер погладшав, баба-бобріха купила собі нову швейну машинку, Мартуся за ніч виросла, мама-бобріха завагітніла, і татові-бобру врешті довелося спати на підлозі. У малесенькій нірці за книжковою шафою стало так тісно, що коли тато-бобер розкладав свою ранкову газету, мамі-бобрисі ніде було стати за його спиною, щоб почитати новини. Тож одного дня, коли Барбара Борисівна повідомила радісну звістку, Борис Борисович зрозумів, що справа невідкладна: треба переїжджати.

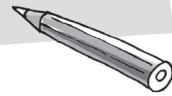
Бобренки спакували свої невеличкі статки (кілька книжок, татів посібник «Збудуй сам», мамине креслярське приладдя та Мартусине розкладне ліжечко), розпрощалися з рештою родини й подибали шукати придатну для життя річечку.

Річка Здвиж

Річка в Україні, протікає на Житомирщині та Київщині. Права притока Тетерева. Належить до басейну Дніпра.

Назва річки походить від давнього слова **здвиж**, що означало «трясовина», тобто «непрохідне болото». Імовірно, колись Здвиж протікав по дуже заболоченій місцевості.

Уздовж річища Здвижу збудовано кілька водосховищ. Нерідко річку використовують для стоку каналізації, тому в багатьох місцях вода страшенно забруднена. Це дуже сумно, бо Здвиж такий мальовничий!

Ось ви думаєте, що це так просто, бо ж он скільки навколо річок, правда? Насправді знайти житло порядним бобрам ой як непросто. Особливо з малою дитиною на лапах. Особливо коли тато мусить нести дитяче ліжечко, а мамі не можна підіймати важкого. А Мартуся ще зовсім погано ходить по сухому. Та й усім Бобренкам було б устократ легше плавати, ніж іти лісом у пошуках гарної річки — не надто глибокої, тихої, і щоб навколо росли верби й тополі. І щоб подалі від людей. І щоб сусіди були чемні й не сварливі. Ох, як же то складно знайти добру річку для життя!

Дорогою трапилася їм велика болотяна черепаха, яка мирно засмагала на сонечку.

— Бобрий день вам, пані Болотяна Черепахо! — привіталися разом Барбара Борисівна й Борис Борисович. — А скажіть, чи є тут поблизу якась безбобряна тиха вода?

Черепаха повільно розплющила очі, повернула голову, уважно роздивилася подорожніх і сказала:

— Чом нема, є.

— Ох, як бобре! — зраділи Бобренки. — А чи ростуть біля тієї води високі й широкі верби й тополі?

Черепаха зробила те саме, що й перед цим, і спокійно відповіла:

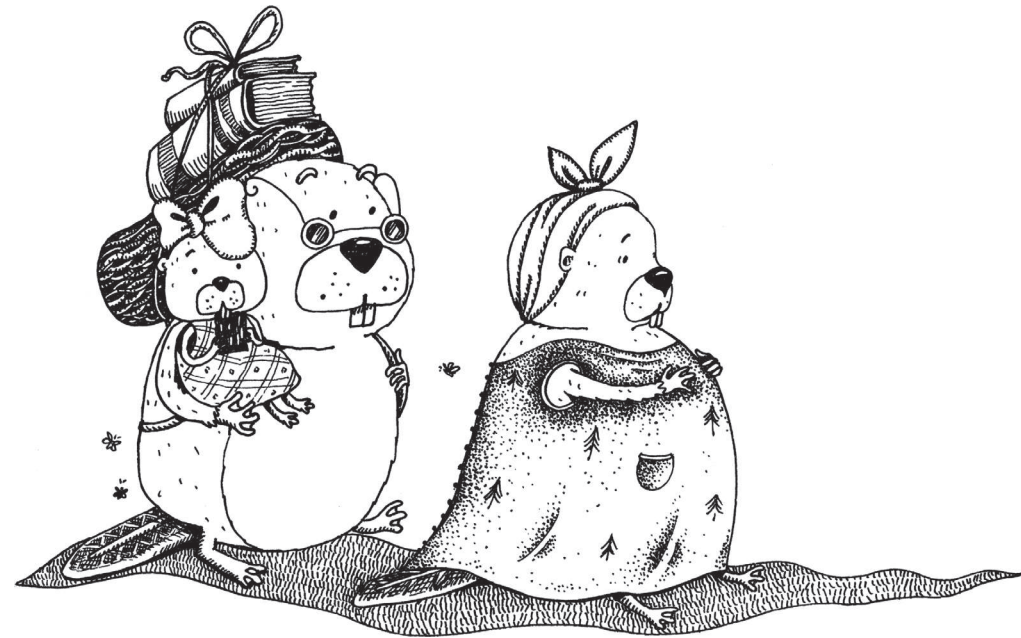
— Чом не ростуть, ростуть.

— Ох, як бобре! — ще дужче втішилися Бобренки. — А чи далеко звідти... не при бобрах сказано... люди?

Черепаха озирнулася, почухала лапою панцир і зовсім тихо відказала:

— Чом це далеко, недалеко. Це людське озеро.

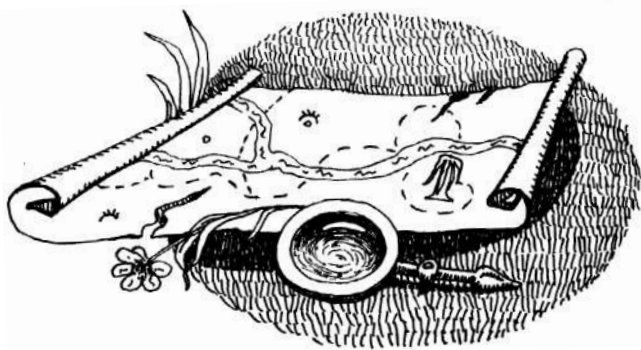
І сховала голову в панцир.

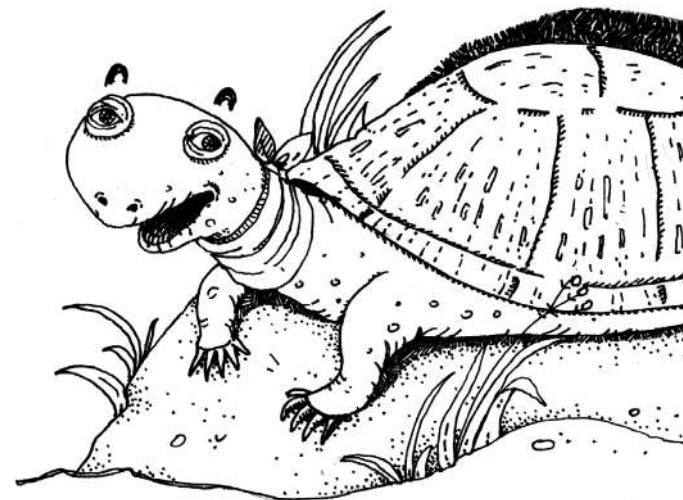
Бобренки ніколи в житті не бачили живої людини. Хіба що дід-бобер переказував, що його дід розповідав, що в того прадіда прадід знав одного старого бобра, який загинув від рук людини. Відтоді всім бобрам було наказано триматися від людських осель подалі. А якщо хто бачив велику двоногу істоту без шерсті, то мав голосно бити хвостом об воду та щодуху тікати.

Пригадавши застереження старих і мудрих бобрів, Бобренки тихесенько почваланали далі.

Насувалася ніч, мама-бобриха вмостилася з Мартусею під молодою вільхою, а тато-бобер заходився вивчати старезну, ще дідівську бобрячу мапу з нанесеними на ній тонесенькими синіми лініями та плямками. Він знав, що пошук нового житла й доброї для бобрів води міг затягнутися на довгі місяці. Біда в тім, що довгих місяців у них не було. Скоро мамі-бобрисі стане все важче пересуватися, та й Мартуся не витримає довгої подорожі. Отак у тяжких думках над мапою тато-бобер і заснув.

РОЗДІЛ 3, ДЕ З'ЯВЛЯЄТЬСЯ ЩЕ ОДНА ЧЕРЕПАХА

Ішли собі Бобренки, йшли... Мартуся підросла, мама-бобриха стара кругленька, мов бегемот, а тато-бобер... А тато який був, такий і зостався. Хіба що трохи схуд.

Одного дня Бобренки знову зустріли болотяну черепаха.

— О, болотяна черепаха! — зраділа мама.

— Тьху, знов ці бобри, — ліниво сказала черепаха, на перший погляд, геть не зрадивши.

— Тату, а хіба це не та сама черепаха, яку ми зустріли багато днів тому, коли мій хвіст іще був малий? — поцікавилася Мартуся.

Тато почував вуса і придивився до черепахи. Вона була зелена й болотяна, на вигляд така самісінька, як і попередня.

Болотна черепаха європейська

Emys orbicularis

Прісноводна черепаха, її охороняє Міжнародна Червона книга. Знищує хворих риб і личинки комарів. Тому цей вид черепах ще називають «санітарами водойм».

Раз на 15–20 хвилин черепахи випливають на поверхню водойми, щоб подихати свіжим повітрям. Також вони люблять грітися на сонечку. У цей час їх можуть побачити та зловити браконьєри. Деякі «гурмани» вважають м'ясо болотних черепах делікатесом. Від таких людей черепах потрібно оберегати!

— А сам бобер її не розбере! — мовив на те тато. — Шановна пані Черепахо, чи ви та сама, яку ми зустріли багато днів тому, коли в Мартусі ще хвіст був отакесенький?

Черепаха не відповіла, натомість спитала вже ласкавіше:

— Досі шукаєте добру воду? Тут неподалік є струмок. На вашій мапі має бути ген за тією просікою.

— А люди... там бобряться? — боязко озвалася мама-бобріха.

— Ні, людей там немає. Я там живу. Якщо хочете, будемо сусідами. Мене звать Пелагея.

— Яке дивне ім'я! — сказала Мартуся. — Ніколи не чула, щоб когось так звали. Мою маму звать Барбара, а тата — Борис. А мене — Мартуся. Ще я знаю Марію, Романа, Бора... Оце імена!

— Мартусю, — мама говорила дуже строго, — як на мене, Пелагея — чудове ім'я! Хоч серед бобрів

і незвичне. Якщо ви не проти, — звернулася мама до черепахи, — то ми б із радістю оглянули ваш струмок. Правда, Борисе?

— Ідеально бобристий струмок! — десь віддалік почувся голос Бориса Борисовича. — І дерева тут ті, що треба! Глянь, Барбаро, яка смачнюча тут верба!

Трісь. Хрусь. Бррр-ням.

Отак Бобренки знайшли новий дім.

РОЗДІЛ 4,

У ЯКОМУ ТАТО-БОБЕР ЗАСІХАЄ НА ЧУЖИЙ ДУБ

Струмок і справді був розкішний! Прохолодний, із солодкою водою. І по сусідству не чути було ніяких жаб. Тільки равлики неспішно прогулювалися стежкою вздовж джерела.

Мама-бобриха з дня на день чекала на малят. Мартуся малювала маминими креслярськими олівцями, а тато носив усе нові й нові гілки для греблі. Струмок помалу перетворювався на широку річку.

Тато-бобер мав якнайскоріше побудувати високу й міцну греблю. Тільки тоді його родина буде в безпеці. Завдяки греблі у струмку підніметься рівень води, і тоді тато зможе побудувати простору й затишну хатку. Вхід у неї буде під водою, а кімната, де житимуть усі Бобренки, височітиме над входом — суха й тепла навіть восени та взимку. І жодний хижак не зможе пролізти в їхню нору! Підлогу вони вистелять м'якеньким хмизом, стіни прикрасять родинними фотокартками, у куточку поставлять Мартусину шафку з книжками. Як чудово буде нарешті спати у своїй хатці, на своїх ліжках із пахучими трав'яними матрацами!

— Борисе, отам іще прилаштуй велику колоду! А ту гілляку зсунь праворуч на два хвости... Так краси-

віше, отак, правильно... — керувала процесом мама, за освітою архітекторка. — Скільки ти вже хвостів насипав для нори? Три? То мало, досип іще півхвостика... Мартусю, не гризи олівець!

Раптом хтось голосно ухнув.

— Ух-ух, щоб тобі добре було! — почулося звідкись із дупла. — Капосний бобер! Звідки ти взявся на моє пір'я! Дай спокій дереву, кому кажу!

— Нічого собі! Хто то там пугукає? Чи не тітка Сова, бува? — озвався з-під дерева тато.

— Та ж я, Борисе! А йди собі геть, я тобі дам чужі дерева їсти! Тільки знайшла пристойну домівку, та й ту зжеруть.

Борис Борисович почував лапою голову та й відступив від дерева. Зі старою сипухою, яку всі називали тіткою Совою, краще було не сваритися. Тато-бобер знав її з дитинства. Колись тітка Сова жила біля їхньої річки. Але в її дерево влучила блискавка — тітка лишилася без дому й подалася в мандри. Аж донині про неї ніхто не чув.

Сипуха

Tyto alba

Вид птахів родини сипухових, ряду совоподібних. Полює на маленьких гризунів, переважно на мишей. Для гнізд вибирає старі будівлі й дуплаві дерева.

Сипуха занесена до Червоної книги України. Живе на Закарпатті, а також у західній і центральній частинах лісостепу. В Україні сипух дуже мало, і щороку їх стає все менше й менше. Залишилося всього 30 пар!

Сипухи зникають через зменшення кількості придатних для гніздування дерев. Також не всі птахи витримують морозяні й багатосніжні зими. Великої шкоди завдають сипухам фермери, які застосовують у сільському господарстві отрутохімікати.

— Тітонько, радий вас бачити! — люб'язно мовив тато-бобер. — Ми не знали, що ви повернулися. Будемо тепер сусідами!

— Ух! Треба мені такі сусіди! Весь час пантруй, щоб, бува, твого дому не пустили на греблю... Ні дня спокою! То блискавка, то люди, то голодні бобри...

— Гей, та невже тут десь бобраються люди? — злякався Борис Борисович.

— Тітонько Сово, бобрий день! — і собі встряла Мартуся. — А мене звать Мартуся! А у вас є хвіст? Бо в мене вже такий хвіст, як колода! Правда, татку?

Тітка Сова зневажливо пирхнула та сховалася в дуплі. Мама була надто зайнята вдосконаленням нової греблі, тож у розмові участі не брала.

— Мартусю, нечемно втручатися, коли дорослі розмовляють, — не дуже строго сказав тато-бобер. — Тітонько Сово, ви щось про людей казали!

З дупла показалася голова старої сипухи.

— Дурню, якби тут були люди, мене б тут не було. Люди були там, де мене вже нема. Місяць тому зрубали моє дерево, мусила шукати нове. Оце тільки знайшла, аж тут ви нагодилися.

— Здрастуй, Сово! — це прилізла черепаха Пелагея. — Як поживаєш? Крила не ломить сьогодні? Бачу, ти вже познайомилася з новими сусідами.

— Паланю! То ти їм показала наш струмок? Ух! Та ж цей негідник ледь не згриз на пню моє дерево!

— Він ще не знав, що в ньому хтось живе. Правда, пане Борисе?

Борис Борисович радісно закивав. Мартуся ображено сиділа під дубом і рахувала равликів. Мама енергійно щось креслила.

— Спекотно! — підсумувала черепаха й поповзла собі у справах.

Тут мама раптом закричала не своїм голосом.

— Бори-и-и-исе-е-е-е! Почалося!

Тато-бобер увесь аж спітнів із переляку й миттю кинувся до дружини, забувши про Мартусю й навіть не попрощавшись із тіткою Совою. А за годину Мартуся вже мала двох сестричок і братика.

РОЗДІЛ 5,

ДЕ В МАРТУСІ З'ЯВЛЯЄТЬСЯ МРІЯ

Ранок почався з того, що Мартусю розбудив голосний плач. То були Рита, Кóра та Борис — Мартусині молодші сестрички й братик.

У норі, крім бобренят, нікого не було. Мартусі тепер доводилося

бути старшою сестричкою: вставати раненько й забавляти малих. А так хотілося довше поспати!

Прийшла мама й відразу кинулася до малят.

— Боброго ранку, Рито, Кóро й Борисе! Як вам спалося? Мартусю, чого малючки плачкунькають?

Малята, ясна річ, нічого не сказали. Малі ще були. Зате Мартуся не змовчала:

— Мамо! Тобі не здається, що нам знову стало тісно?

— Ні, Мартусю, не здається. Ти, певно, ростеш, ось тобі й мало місця, — відказала мама-бобреха. — Давай попросимо тата облаштувати тобі за шафкою просторішу нірку.

— Ви тільки й думаєте, як би мене позбутися, щоб віддати малятам моє місце! Я кажу, це через них нам стало знову тісно! Може, це **їм** треба облаштувати простору нірку? І хай собі там живуть!

— Мартусю, не вигадуй. Годі вередувати, ти вже доросла!

Мартуся насупилася. А мама, мовби нічого не трапилося, взялася читати журнал з архітектури.

Аж враз хтось постукав. На порозі стояв рак.

— О, боброго ранку! До нас уже й гості прийшли! — дочасно зраділа мама й відклала журнал.

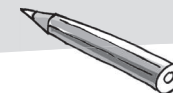
— Попрошу! Я не гість, я, взагалі, самітник. І гостем бути не можу. Прийшов сказати, що ви порушуєте мій спокій, — буркнув рак-самітник. — Забирайтеся геть, і без вас тут усякої живності вистачає. Он чого лиш варті оті дві балакучі бабки! А Марена! Ой, даруйте, Ма-ре-на Дніп-ровська! — передражнив рак. — Я така вся столична, уся така з Дніпра припливла! А ви тут усі селюки і провінція, тьху!

Рак-самітник

Paguroidea

Існує багато видів раків-самітників. Як зрозуміло з назви, рак-самітник любить бути сам. Проте зрідка він усе-таки поступається своїми принципами, особливо якщо йдеться про безпеку. Часом раки-самітники прикріплюються до актинії або чужої черепашки чи панцира й так живуть. Актинії (морські безхребетні тваринки, трохи схожі на квітку) не можуть самі далеко переміщатися, тож їм подобається мандрувати на спинах у раків-самітників. Раки ж почуваються захищено поруч із актиніями, чиї небезпечні щупальця відлякують хижаків. Таке співжиття називають симбіозом.

Мартусі стало смішно, але вона з усіх сил намагалася не сміятися. Бабуся каже, що чемні діти не сміються з дорослих і поважних раків.

— О, дядечку Іракліє, і ви тут!

Нагодився тато-бобер зі жмутком свіжої вербової кори.

— Я не нагодився, — обурився рак Іраклій. — Я, взагалі кажучи, самотник. Тож ні до кого нагодитися просто так не можу. У мене природа така, я не люблю жодної компанії. Особливо коли це пихата столична риба!

— Це ви про пані Марену? — здогадався тато. — Так, вона вже була тут, казала, що ми їй загатили всю річку. Що їй, мовляв, тепер нічим дихати!

— Що правда, то правда! — підтакнув Іраклій. — Вода тепер не та, що колись! От колись була чистісінька, прозора, а тепер уся аж цвіте. Я вже навіть хотів був кудись переїжджати. Це ви винуваті — тут Марена має рацію. Так що, як я вже казав, забирайтеся звідси геть!

— Та куди ж нам забиратися, пане Іраклію? — це вже мама мусила втрутитися. — У нас аж четверо бобренят, у нас тепер тут дім. Доведеться вже нам усім жити разом! Може, поснідаєте з нами? Борис приніс смачнучої кори! Вербової, лапи оближеш!

Іраклій на те тільки клешнями клацнув.

Мартуся прислухалася: з-за дверей почувалася пісенька, яку співали всі місцеві дітлахи:

*Ките, ките, покатай!
Сяду верхи на кита й
Помандруємо в Китай!
Тільки я і тільки ти.
Що за диво ті кити!**

* Вірш Мойсея Фішбейна.

Пісенька ставала все голоснішою. Мартуся зробила висновок, що ті, хто її співає, ось-ось постукають у двері.

Стук-стук!

Овва!

— Тут хтось згадав про їжу? — тоненько рипнули вхідні двері.

— Ні, сестронько, не почулося! Таки справді мовилося про їжу, смачнучу вербову їжу! — сплеснула вода в коридорі бобрової хатки. — Здається, тут хтось влаштовує званий сніданок!

— Сестронько, але ж нас не запросили! — вдавано прикро озвався перший голос. — Це, певно, неввічливо — ось так, без запрошення ввалювалися до чужої хати!

Одна за одною з води випірнули дві однаковісінькі рибинки. Маленькі, сріблясті, з червоними хвостиками.

— Доброго дня! Як вас звуть? Звідки приїхали? — навперебій узялися розпитувати рибинки, яких звали Іринка й Даринка. Рибинки одразу відрекомендувалися господарям і розповіли, що вони не близнята, бо з'явилися на світ із різних ікринок.

Тут слід заважити, що риби зазвичай мовчазні істоти. Проте Іринка й Даринка не могли мовчати довше, ніж двадцять п'ять секунд, іноді — двадцять сім. А все тому, що вони дуже багато знали. Куди більше за всіх інших. Більше за тата-бобра, який тричі прочитав книжку «Збудуй сам», більше за маму-бобриху, яка вчилася в університеті, більше за рака-самітника, хоч він у цьому ніколи не зізнається, і навіть більше за тітоньку Сову, яка за своє життя встигла облітати

чи не всю Україну. Тільки одна істота в цій книжці знала більше, ніж балакучі рибки. Це була черепаха Пелагея. Але вона завжди мало говорила.

— А ви знаєте, — торохтіли рибинки, — одна місцева рибка розказала нам по великому-превеликому секрету, що у струмку гіршає вода! Якщо й далі буде так спекотно, то струмок скоро всохне й усім нам ніде буде жити. І станеться це не пізніше, ніж цього самого літа! Може, навіть у липні. А ще тітонька Марена казала...

— Ет, та що там знає ваша Марена! Столична пані, та й по всьому! Життя вона не знає й води солоної не куштувала! — то був Іраклій, який уже забув про своє самотність і активно включився в розмову.

— Та ні ж бо, ми вам кажемо, що тітонька Марена розповідала, буцімто їй дзвонила стара дніпровська подруга Іда Леонідівна, начебто в Дніпрі вже вода геть погана й до нас плинуть іще столичні риби! А на всіх води не стане! А ще... А ще казали, що десь недалеко звідси є такий кльовий ставок, такий класнющий, прохолодний і безлюдний, такий гарненько зарослий — тільки там бобри живуть!

— Бобри? — водночас вигукнули Барбара й Борис, а Мартуся стала такою уважною, як ніколи досі. — Цікаво, це Бобровичі чи Бобрійчуки там оселилися?

— Атож, бобри, — вели своє рибинки, — їх звуть так. І хвости, як у вас. Кажуть, у них такий гігантський ставок, що бобри з усіх околиць приїжджають до них на канікули. Кажуть, вони там лікуються від різних болячок: у когось хвіст болить, у когось лапи... У когось зуб почав вростати, у когось терапія... А хтось приїжджає душею відпочити чи просто знайти собі нових друзів, а часом і сім'ю. Отак. Чесно вам кажемо, так і є.

— Сім'ю... — тихесенько повторила Мартуся, однак її все одно ніхто не слухав. Усі, навіть рак Іраклій, розмріялися про той чудовий і просторий ставок, у якому всім вистачає місця.

— А ще, — додала Іринка й підморгнула Даринці, — кажуть, що там найвищі й найшвидші водні гірки, і купа, просто ВЕЛИЧЕЗНА купа дітлахів!

Запала мовчанка, у цей час кожен думав про щось своє.

— А що ви там, до речі, казали про вербову кору? — за мить озвалася Даринка.

І поки всі дружно снідали, а рак Іраклій збоку їв свою канапку, Мартуся мріяла про місце, де кожен бобер, навіть уже дорослий, знайде собі нових друзів і нову сім'ю. Як би було добре опинитися там!

РОЗДІЛ 6,

ДЕ ПОЧИНАЮТЬСЯ КАПОСТІ З ВОДОЮ
Й УСІ ДІЗНАЮТЬСЯ ПРО СПРАВЖНЮ ПРИРОДУ БОБРІВ

Надворі стояв спекотний день. У такі дні єдине, про що мрієш, виходячи з дому, — це морозиво. В один із таких днів дві балакучі рибки зустрілися з Мареною Дніпровською.

— Добрий ранок, тітонько Марено! — чемно привіталися рибки й уже намірилися було розповісти останні новини.

— Правильно казати: «Доброго ранку!» Далєбі, це страшенно невдячна справа — вчити неуків із малих водойм правильно говорити! Почитали хоча б посібник шановного Карася Ваннського! Або підручник із «Panama River», що в перекладі означає «Як ми говоримо», — відказала рибкам Марена Дніпровська. — І ще: яка я вам тітонька? Зроду-віку не мала ніяких племінників! Називайте мене просто: «пані!»

Марена Дніпровська

Barbus borysthenicus

Прісноводна риба родини коропових, живе в басейнах Дніпра та Південного Бугу. Занесена до Червоної книги України та до Європейського червоного списку. Мешкає у дуже чистій проточній воді. Задихається, якщо у воді мало кисню.

Рибки презирнулися. На щастя, вони були не з тих, що легко ображаються. Тому коротка лекція пані Марени не зірвала випуску ранкових новин:

— Вибачаємося, Просто Пані! — запищали рибки. — Ви чули останні новини?

— Невже Іраклій утопився? — зле пожартувала пані Марена й подумала про себе, що годилося б сказати «перепрошуємо», а не «вибачаємося».

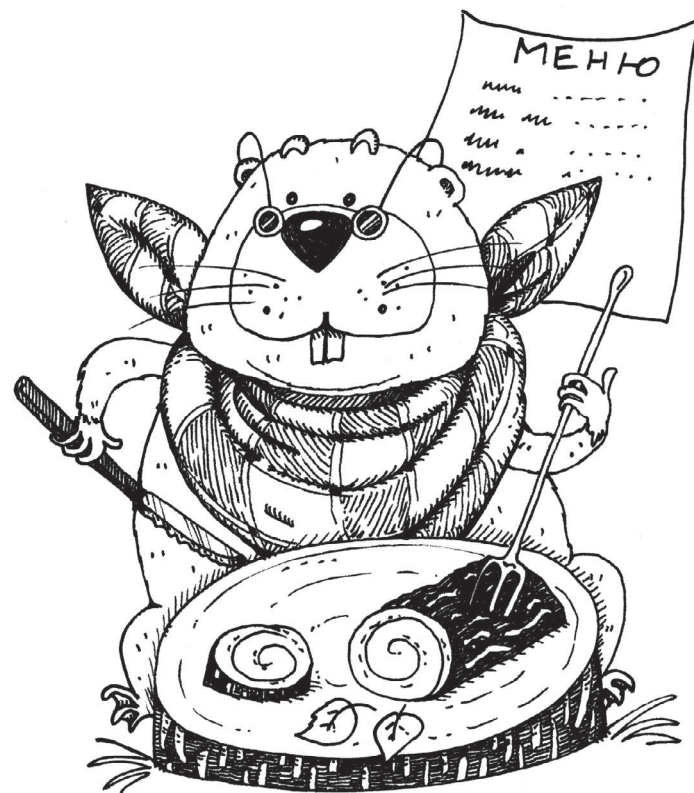
— Та ні ж бо! Струмок засмітився! Скоро в усьому ставку стане погана вода і ми всі потруїмося! Чесне слово, так сказала бабка Настя. Вона пролітала ввечері біля того місця, звідки витікає джерело, і все ретельно роздивилася.

— Стривайте, це раптом не та стара бабка, яка три дні тому купувала собі нові окуляри?

Про нові окуляри бабки Насті Іринка й Даринка нічого не знали, а коли рибки чогось не знають, то в жодному разі не розпускають пліток. Мусять спершу перевірити джерела. Ті, що приносять інформацію. Але й лісове джерело теж годилося б про всяк випадок перевірити, тож рибки ввічливо попрощалися з пані Мареною й поплили шукати бобра Бориса.

А бобер саме розповідав Риті, Кобрі й малому Борисові, якого всі називали Боря, яке дерево добре йде на обід, а яке — на греблю.

— Найголовніше правило: кожне дерево треба пробувати на зуб! — навчав тато-бобер, відкушуючи засохлу гілочку тополі. — Ось ця тополя, приміром, дуже смачна, якщо її жувати з липовим листям. Але з вербовими котиками її нізащо не можна готувати! Усю страву зіпсуєте. А на загату головне брати ту, яка вже всохла. Бо матимете серед ставка цілий ліс! Тоді вся робота піде бобру під хвіст. Зрозуміли?

Особливості харчування бобрів

Це звучатиме несподівано, але бобри не їдять риби. Взагалі! Річ у тім, що бобри — вегетаріанці, тобто їдять вони тільки рослинну їжу. Наприклад, молоді пагони та кору дерев і чагарників. Улюблені бобрячі ласощі — осика, верба, берест, черемха, ожина.

Бобренята закивали головами. Рита й Кора поривалися до Мартусі, яка саме будувала свою гребельку. Хоч її загати ще кепсько тримали воду, зате на вигляд були дуже гарні!

Коли нагодилися балакучі рибки, Боря саме ставив своє одинадцяте за рахунком запитання.

— Татоцку, а чому нам не можна скуштувати онтого вели-и-и-кого дуба? З нього вийсла б бобла загата!

Тато-бобер цитьнув і озирнувся на заборонений дуб: чи не почула раптом тітонька Сова, що каже його син.

— Борю, поговоримо про це пізніше. Онде гляньте, що там Мартуся робить! Марто, покажи братикові й сестричкам, як будувати греблю, а я тут перекинуся слівцем з Іринкою й Даринкою.

Мартуся нічого не сказала у відповідь. Вийняла маленьку гіллячку з-під конструкції, і вся гребля вмить поламалася.

Рибки-сестрички переказали боброві все те, що ви вже й так знаєте. Але змовчали про бабку Настю, яка й справді днями заходила до крамниці оптики.

— Он воно що! Я ще звечора помітив, що щось не так. Треба терміново розчистити струмок! Іринко,

можеш поплисти до Барбари й попросити ліхтарики? Відчуваю, що роботи буде до вечора! А ти, Даринко, приглянь, будь ласка, за бобренятами, поки Барбара не забере малих. А ти, Мартусю, підеш зі мною!

Мартуся аж нетямилася від щастя. Це вперше з того часу, як вона стала старшою сестрою, батько взяв із собою тільки її одну!

Джерело вже ледь пробивалося з-під купи сміття. Потік чистенької та прохолодної води перегородили десятки порожніх пластикових пляшок, одноразовий посуд, гори паперу, пакетів з-під чипсів, печива та сухариків. Мартуся гидливо скривилася.

За півгодини припливла рибка Іринка з ліхтариками, а за нею відразу Даринка. Відтак приповз рак Іраклій. Пані Марена теж була тут. А бабка Настя літала над струмком і показувала, де ще потрібно забрати одноразову тарілку чи стакан.

Стало прохолодно, нещадно кусалися комарі, а сонячне проміння ледь-ледь пробивалося крізь гілля. Ще трошечки — і настане ніч.

Мартуся стривожилася. Вона чула багато страшних історій про нічних тварин, які тільки й чекають сутінків... Хвостом пробігли дрижаки... Бобричка хотіла притулитися до тата, але Борис Борисович дуже зосереджено працював. Струмок треба було прочистити вже сьогодні.

Як на біду, Мартусі приспичило в туалет. Це було жахливо! Скрізь темрява, а всі ліхтарі при ділі. Відійдеш крок ліворуч — ввижається Той-Хто-Живе-в-Яру. Крок праворуч — дивні й моторошні звуки... Бобричці стало так гірко, самотньо й страшно, як ніколи в житті. Вона сіла посеред стежки й розплакалася.

Аж тоді прийшов тато-бобер. Він присів біля доньки та обійняв її.

— Ну-ну, Мартусю... — лагідно сказав Борис Борисович. — Ти дуже, дуже втомилася. Усі втомилися. Ще трошечки — ми майже прочистили струмок. Тільки от на днищі валяються уламки цегли й коробки... Вони важкі. Та ми впораємося. Хочеш, відведу тебе додому?

Як це — додому? Як же всі впораються без Марти? Такі важливі справи!

— Татусю... — прошепотіла бобричка. — Я в туалет хочу. А там — темно і... страшно. Постережеш?

Тато-бобер узяв ліхтарик і провів Мартусю до віддалених кущів. Дивовижно! Але ліс більше не був такий темний і страшний, як хвилину тому. І звуки не такі моторошні, коли тато поруч.

Борис Борисович почепив Мартусі маленький ліхтарик просто на лоба.

Сміття було так багато, що останню серветку Іраклій відтягнув аж тоді, як прокинулася тітонька Сова.

— Отаке! Що тут сталося? Знову я все прособвила! Нарешті джерело було прочищено. У струмку ще якийсь час буде зіпсована вода, але на ранок її вже можна пити.

Поряд на ношах із гілля було складено й відсортовано височенну купу сміття. На одних ношах — пластик,

на других — папір, на третіх — скляні пляшки. Недоїдки рак Іраклій дбайливо зарив у землю — перегниють. Завтра ще треба було придумати, куди це все подіти. Бабка Настя обіцяла полетіти в розвідку, чи не стоять десь поблизу баки для сортування сміття. Згодом їх звідти заберуть на переробку.

Мартуся ще ніколи раніше так не втомлювалася. Лише тітонька Сова була бадьора й виспана.

— Треба зробити табличку, щоб ніхто тут не смітив! — запропонувала вона. — Напишемо: «Сміття не викидати. Штраф — два мільйони людських грошей».

— У мене є краща ідея! — сонно озвалася Мартуся. — Давайте напишемо: «Обережно, злі бобри!»

— І незле було б поставити смітник, — взялася невідь-звідки черепаха Пелагея.

Ідея всім страшенно сподобалася. І лиш тоді, як усі порозходилися по домівках, тітонька Сова написала на табличці: «Сміття не викидати! Штраф!!!» А про людські гроші вже не вмістилося.

РОЗДІЛ 7, У ЯКОМУ МАРТУСІ ПРИХОДИТЬ ЛИСТ

Цього ранку Мартуся прокинулася від того, що хтось тарабанив хвостом у шибку. При цьому цей «хтось» доволі голосно наспівував знайому пісеньку «Ките, ките, покатай». То були, звісно, Іринка й Даринка.

— Мартусю, як добре, що ти вже не спиш! — сказала Іринка, зазираючи у вікно.

— Я ж казала тобі, що не буває бобрів, які сови. Бо всі бобри — жайворонки! — на весь ставок прошепотіла Даринка.

Мартуся спросоння не зрозуміла, про яких сов і жайворонків ішлося, проте сон уже остаточно розсіявся. А снівся Мартусі заповітний ставок, де жило багато-багато бобрів, де всі були щасливі, а дітлахи щодня каталися на водних гірках.

— Бобранку, Іринко! Бобранку, Даринко! Що там у світі бобриться? — запитала Мартуся й позіхнула.

— Достигли груші. Здвиж геть заріс очеретом. З'явилися перші красноголовці. А тобі прийшов лист!

— Лист?! Мені?! — здивувалася мала бобричка. — Та ж мені ще ніколи не приходили листи! А від кого? Може, від дідуся й бабусі?

— Та ні! Казав Іраклій, що не від них, — відповіли рибки. — Каже, буцімто з якогось... гм, ліцею.

— Дивина! А звідки пан Іраклій знає? Він хіба листоноша?

— Та ж ні! Сама подумай: рак-листоноша, — захихотіли Іринка з Даринкою. — Йому твій лист помилково принесла на хвості Сорока.

— То листоноша — Сорока? — допитувалася Мартуся.

— Ні, але вона заміняє черепаху Пелагею, яка саме у відпустці.

Цього разу Мартуся змовчала. Черепаха, то й черепаха. Що тут дивного?

— То що там у листі?

— За кого ти нас маєш? — обурились рибки. — Хіба ми ліземо в чужі листи? Тільки якщо там немає печатки... А на твоєму була. Ще й така добряча, з березового дьогтю. Он Іраклій уже несе, то ми тут побудемо, поки ти читатимеш.

За мить у двері вже гупали. Мартуся почула, як хтось буркнув, що він їм не листоноша. І взагалі,

Як бобри будують свої хатки

Від природи бобри талановиті будівельники. На крутих берегах вони риють глибокі й складні нори з розгалуженими ходами. За кілька метрів від входу тунель розширюється та переходить у велику й затишну «кімнатку».

Там, де береги водойм заболочені й нору вирити складно, бобри будують хатки. За формою вони нагадують копиці сіна. Бобри вибирають підходящу купину або вербові корчі, стягують на них гілки й коріння та скріплюють будівельний матеріал мулом. Зазвичай хатки у висоту мають півтора метри, а в діаметрі — 3 метри. Боброві хатки складаються з кількох поверхів. Вхід бобри ховають під водою. Під час повені, якщо вода затоплює нижні поверхи, вони переселяються вище.

що він самотник і нікого не хоче бачити. Щойно Іраклій пішов, мама принесла довгожданого листа. Печатки на ньому вже не було. Мартуся сердито глипнула в бік вікна, за яким чувся приглушений шепіт.

— Мамусю, а що таке ліцей? — поцікавилася Мартуся.

— Це таке місце, де всіх звірят учать будувати греблі, визначати їстівну кору та всяких інших корисних умінь.

— Але ж я й так умію будувати греблі! І знаю, яку кору можна їсти!

— Бо ми з татком навчаємо вас із малими всього, що знаємо самі. — Мама-бобриха поцілувала донечку в маківку й запитала: — То що, тобі цікаво, що там написано?

Мартуся вийняла лист із конверта й прочитала:

*Здвижанський ліцей архітектури
малих прісних водойм*

Факультет малих гребель

Директор, к. г. н. Борис Борисович Бобрин

Мартусі Борисівні Бобренко

Бобриний день!

Оголошується прийом на перший курс факультету малих гребель Здвижанського ліцею архітектури малих прісних водойм. Навички будівництва гребель — обов'язкові. При вступі абітурієнти матимуть тест із теорії деревознавства. За результатами тесту будуть визначатися групи за спеціальностями.

Початок навчання — 1 вересня.

Навчання в ліцеї безплатне. Після закінчення випускники отримують сертифікат про середню спеціальну освіту архітектора малих водойм.

З питань подання документів звертайтеся за телефоном (000) 123-45-67.

З повагою

Борис Борисович Бобрин,

кандидат греблезнавчих наук

Мартусі відібрало мову. Хто такі архітектори, вона добре знала. Мама-бобриха за освітою була архітекторкою. І хоч вона поки що офіційно сиділа вдома з дітьми, Мартуся постійно бачила, як мама щось креслить і вираховує. Мама креслила, а тато будував.

— Мамо, я хочу стати архітекторкою, як ти, — тихо мовила Мартуся.

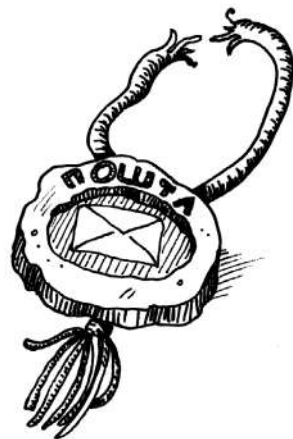
— Тоді тобі доведеться багато-багато вчитися. Ти й справді цього хочеш?

Мартуся замислилася. Їй подобалося будувати греблі, але вчитися бувало нудно.

До кімнати ввірвалися Рита, Кóра й Боря. Цього разу сестра їх не прогнала. Вона відчула, що ніби воднораз подорослішала. Бобричка ще нікуди не вступила, але вже стала за всіма сумувати.

— Рито, Кóро, Борю! А хочете, я навчу вас будувати греблю?

— О, ми ще ніколи не бачили, як будується гребля! — то дві мовчазні рибки вистромили голови зі сховку. Мартуся була така щаслива, що геть забула нагадати їм про зірвану печатку.

РОЗДІЛ 8,

ДЕ МАРТУСЯ ДІЗНАЄТЬСЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПОШТИ

Коли небо раптом перестало впускати на землю зорі, Пелагея зрозуміла, що вже осінь. Черепаха була найстаршою з усіх мешканців ставка. Тільки вона знала, як зветься їхній рідний став. Бобренки звали ставок Бобровим, Іраклій — Самітним, Марена — Новим Дніпровським, тітонька Сова — Озером, балакучі рибки звали просто: Наш Ставок. І лише черепаха знала, що став має назву «Великий Дім».

На ставок уже спускався вечір, аж раптом Пелагеї подумалося, що вона давно не навідувала Бобренків. У бобрів світилося. А над ставком смачно пахло вербовою корою... Пелагея підпливла до вікна дитячої кімнати і прислухалася. Мартуся, тримаючи в лапах величезну книжку, вчила молодших бобренят скоромовки:

*Бабрались в брудній банорі
Два бобри брунатно-бурі:
— Правда, брате бобре, добре?
— Ду-у-уже добре, брате бобре!**

Бобренята реготали й геть не хотіли вкладатися спати.

Пелагея подумала, що перший місяць — найтяжчий. Буде багато листів із Великого Дому до ліцею та з ліцею до Великого Дому. Доведеться попросити Сороку про допомогу. Зрештою, у такі часи вона не раз виручала черепаху.

Пелагея передумала заходити в гості — найкращий час для гостини все-таки ранок. Усі розповідатимуть про свої сни, готуватимуть сніданок і ділитимуться планами на день.

На ранок Пелагея постукала у знайоме вікно. Мартуся вже не спала, збирала речі для навчання. Усе по списку: зошити, олівці та креслярське приладдя. Мама-бобриха суворо наказала не гризти олівці, бо від них болить шлунок. Та й невідомо, чи зможуть вони з батьком надіслати нові. А до осінніх канікул ще довгенько.

— Бобранку, любя Пелагее! — зраділа Мартуся. — А ми вже не спимо! Збираємося в ліцей, хоча ти вже, мабуть, знаєш?

Пелагея за звичкою промовчала, тільки всміхнулася й передала Мартусі перемотаний стрічкою стосик конвертів із марками.

— Тримай. Не забувай писати листи. І ще тобі ось передали, — на цих словах Пелагея дістала з торбинки

* Автор — Богдан Стельмах.

малий блокнотик, у якому було записано адреси всіх мешканців Великого Дому. Навіть Іраклія.

— Дякую вам, пані Паланю! Я давно хотіла спити... Не хочу тільки вас образити...

— Тобі цікаво, як так сталося, що черепаха працює листоношею? — хитро примружилася стара черепаха.

Мартуся кивнула й почухала хвіст. Вона завжди так робила, коли почувалася ніяково.

— Усе просто, — сказала Пелагея, — я єдина, кому по-справжньому подобається ця робота. Сорока вічно скаржиться на малу зарплатню. Іраклій — на те, що потрібно ходити по людях. Сова може приносити листи тільки вночі, коли всі вже сплять. Бабка Настя не розбирає адреси, балакучі рибки надто цікаві, а в бобрів і без того багацько роботи. Мені ж чужі листи приносять задоволення. Якщо комусь пишуть листа, то його по-справжньому цінують.

— А хіба листи не приходять із затримкою? Адже ви не така швидка, як Сорока!

Сказавши це, Мартуся знову почухала хвіст і навіть прикусила кінчик язика.

— Сорока часом мені допомагає, якщо приходять телеграми або дуже багато листів. Зазвичай це буває у вересні, коли всі роз'їжджаються — хто працювати, хто вчитися.

Пелагея з ніжністю подивилася на бобричку. Мартуся відчула себе дуже дорослою.

— Ось ти писатимеш додому часто-часто, і пошта запрацює!

— Але ж, пані Паланю, інколи так довго доводиться чекати на листи! Ви ж знаєте, яка Сорока неуважна! Тиждень тому вона принесла вкрай важливого листа не тому адресатові!

— Дорога Марто, усі листи приходять вчасно. Себто тоді, коли ми до них готові, — пояснила мудра черепаха. — Буває, напишеш зопалу якийсь сердитий лист і встигаєш його відіслати. Якщо пошта працює швидко, комусь від твого листа стане гірко чи образливо. І він у відповідь також напише щось прикре. Якщо ж пошта трошечки затримає в себе такого листа, тоді той, хто його відіслав, може передумати. Добренько все обміркує й зателефонує до старої черепахи з проханням десь цього листа «загубити». Це, звісно, украй неправильно, але ж інколи речі губляться, розумієш? Тим паче листи. А часом буває, що напишуть щось хороше. Від таких листів іде ледь вловиме сяйво й тепло. Люблю, коли добрі листи пишуть восени. Об них навіть можна лапи гріти.

— Обіцяю, писатиму лише теплі листи!.. Тільки стривайте: тут біля кожного імені інша адреса! Це якась помилка? Адже всі живуть біля Бобрового озера!

— Хоч би куди ти писала, Мартусю, твої листи завжди потраплять додому. Даю слово.

РОЗДІЛ 9:

МАРТУСІНІ ЛИСТИ

Мартуся дотримала обіцянки. У Пелагеї з Сорокою цієї осені було дуже багато роботи. Мартусині листи і справді виходили такими, об які добре було гріти лапи. Найбільше ці послання тішили маму-бобриху. Барбара зачинялася в коморі, де її б не помітили малі бобренята, і найпершою читала доньчині листи. Тоді змахувала сльозу й ішла ділитися з усіма.

— Мамо, мамо, а коли Мартусі набридне вчитися? — запитувала Кóра.

— Мамо, мамо, а що Мартуся нам привезе? — цікавилася Рита.

— Тату! А Боря знову підгриз прапор над хаткою! — поскаржилася Кóра, показуючи на палицю, з якої сумно звисав синій прапор із намальованим бобр'ячим хвостом.

А поки тато читав настанови Борі, а Кóра з Ритою тихцем вирізали з прапора сердечка, мама знову зачинялася в коморі, щоб перечитувати Мартусині листи.

Ось такі.

ЛИСТ ПЕРШИЙ, де Мартуся розповідає про лицей

Дорогі мамо, тато й малі Кóро, Рито та Борю!

Я вже на місці. Доїхала добре. Вербові гілочки відразу сховала в холодильник.

У моїй хатці живуть іще сім бобрічок. Ми ще не роззнайомилися, тому я не знаю, які вони. Пізніше напишу. Їх зветь якось на Б.

Тут дуже гарно! Ставок великий і має багато хаток. Кожна хатка — окремий кабінет. Найкрасивіший — кабінет математики. У ньому такі рівні стіни!

Тест із деревознавства я склала добре. Хоча оцінок нам не ставили. Я в групі з вербології, уявляєте! Моє улюблене дерево!

Уже були уроки з греблебудування й деревознавства. Деревознавство нудне, зате там смачно годують. Греблебудування дуже складне! Не знаю, чи впораюся.

Учителі нормальні. Найбільше мені сподобалася пані Барбариска, наша класна керівничка. Вона не веде ніяких уроків. Тільки обіймає нас і співає з нами пісні. А також допомагає писати листи.

Ще мені подобається фізкультура. На цьому уроці ми плаваємо, регочемо та смикаємо одне одного за хвост. І за це нікого не викликають до кабінету пана Директора! (Уявляєте, у нього там на стіні висить картина, де бобер у чорній мантії схопився за голову і кричить! Я так злякалася!)

Пришліть, будь ласка, ще шоколадних вербових гілочок. Бо я вже всі роздала.

Ваша Мартуся

ЛИСТ ДРУГИЙ, у якому Мартуся пише про свою першу хатку

Привіт!

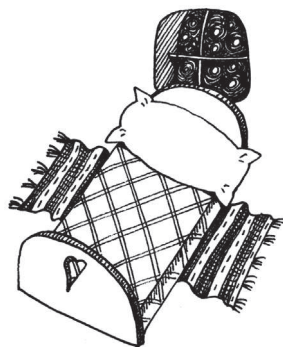
Не маю багато часу, бо мушу бігти на урок греблебудування. Це так цікаво! Уявляєте, нас уже на першому уроці навчили правильно складати: гілка до гілки, колода до колоди. Хоча ми ще не носимо тяжких колод, бо малі. Тату, пам'ятаєш, у тебе західна гребля протікала? Я знаю, чому! Просто ми не поклали на низ зелених гілочок! Вони б проростали й обплітали все корінням. Гребля має бути дуже міцна.

А ще я побудувала свою першу хатку! Звісно, мені допомагав учитель і мої сусідки. Ми всі разом будували. Виявляється, це так складно! Треба дуже довго рити землю, носити багато гілля, стелити високу підлогу — ох, як я могла скаржитися на наш любий дім! Я спитала у вчителя, чому хатку потрібно закладати так глибоко під воду. Ви знали? Це для того, щоб до нас не добралися вовки!

Ну все, біжу. Мушу вибрати, на якому ліжку спати. От би мені встигнути зайняти місце біля вікна!

Па!

Ваша М.

ЛИСТ ТРЕТІЙ, покаянний

Дорогі мамо, тато й малі Кóро, Рито та Борю!

Сьогодні записалася в бібліотеку. Там так смачно пахне корою!

Знаєте що? Я знайшла там цікавезну книжку! Називається «Велика книга бобрів». Чули про таку? Пам'ятаєте, Іринка й Даринка розповідали про чудесне озеро, де живуть бобри й усім вистачає місця?

Я знаю, що це за місце! Воно зветься Бобрій! Але ніхто не знає, як туди потрапити. Я шукатиму далі. Може, знайду серед старих мап! Я б дуже-дуже хотіла там побувати! І покататися на тих високих водних гірках.

Мамусю, татусю, а це дуже страшно, якщо я трішечки погризла мапу? Знаю, що не можна гризти книжки, але я не втрималася. Може, її можна якось врятувати? Напишіть мені, будь ласка, чимскоріше! Книжку потрібно здати вже в понеділок. А пані Бібліотекарка дуже сувора й усі сторінки перевіряє.

Вишліть, будь ласка, клею.

Ваша Мартуся

ЛИСТ ЧЕТВЕРТИЙ, до якого додається рахунок і ще щось червоне

Дорогі м., т., К., Р. і Б.!

Дуже дякую за клей! Пані Бібліотекарка все-таки помітила надгризену сторінку. Тож я надсилаю в листі рахунок. Його треба сплатити до кінця семестру. Обіцяю більше книжок не гризти! Чесно!

А що ми цього тижня робили на уроках бобрознавства! Треба було написати про свою родину. І ще всіх намалювати. Спершу я думала намалювати вас, мамо, тато, Рито, Кóро й Борю. Але потім вирішила, що хочу намалювати всіх, хто живе на Бобровому озері. Я писала й малювала, списала цілий зошит. (І жодного листочка не згризла!)

Я намалювала:

маму, тата, Риту, Кóру та Борю,
пані Пелагею,
тітоньку Соєу,
пані Марену Дніпровську,
пана Іраклія,
Іринку й Даринку,
бабку Настю
і себе.

А на обкладинці зафарбувала все червоним і написала: «Мартусина червона книжка».

Вкладаю її вам, щоб ви подивилися. Учителька поставила мені за неї 12 балів!

Вишліть, будь ласка, ще червоних олівців, бо я всі змалювала.

Ваша М.

ЛИСТ П'ЯТИЙ, навчальний

Усім привіт!

Рито, дякую за три зелені олівці! Я геть забула, що ти плутаєш зелений і червоний. Кóро, дякую за малюнки! Боря дуже смішний, коли його намалювати синім. Як це він умудрився вилити на себе цілу банку фарби?

У мене все бобре, пані Барбариска виправляє мені помилки. Дуже складні ці всі правила як писати! Знаєте, я б уже стільки всього розповіла! А поки придумую, як це пишеться, уже половину забуваю :(

Спершу мені дуже подобалася математика. Цифри куди зрозуміліші, ніж літери! І зошит у клітинку. А ще там є олівці та лінійка. Можна малювати кружечки, трикутники, квадратики. Але рахувати виявилось складно. І ще я не дуже люблю розв'язувати задачі. Ось, приміром, таку:

«Два бобри вирішили збудувати греблю. На кожну греблю один бобер бере 3 берези, 4 вільхи та 5 осик. Одну греблю бобер будує чотири тижні. Скільки всього дерев треба двом бобрам на греблю та за скільки часу впорються бобри?»

Мені не дуже зрозуміло, працюватимуть бобри разом чи кожен будуватиме свою греблю? Треба спитати у вчителя, пана Бобриса. (Ви колись бачили, щоб бобри носили сережки у хвостах? Я — ні!)

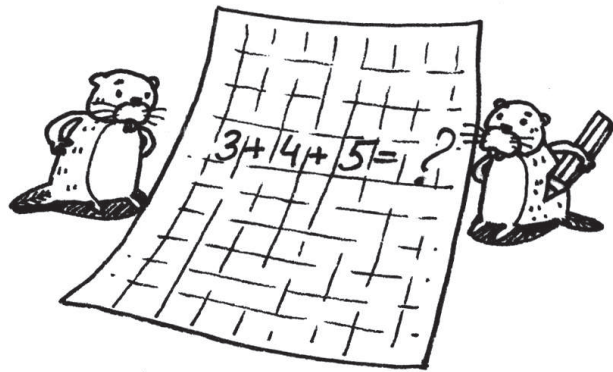
Передаю вам трохи вільхових льодяників — спробуйте, яка смакота! Тільки заради них варто було йти в ліцей!

Ваша Мартуся

P.S.: Скучила.

P.S.S.: «P.S.». означає «post scriptum», це коли ти вже закінчила листа і ще хочеш дописати щось важливе. Тоді пишеш оце «постскриптум» і додаєш. Гарно, правда?

М.

ЛИСТ ШОСТИЙ, у якому доводиться, що бобри не літають

Дорогі всі, привіт!

Рада, що вам сподобалися льодяники з вільхи! Я обов'язково привезу на канікулах іще.

Учора таке сталося, ви не повірите! Бася, моя найкраща подружка, довела, що бобри вмють лазити по деревах! Зараз я все розкажу.

Значить, був урок деревознавства. А Бася зранку не поснідала й була дуже голодна. Нам усім роздали по три березові гілочки, такі хрумки — як я люблю! Але я снідала осиковою кашею, тож стрималася й нічого не надкусила! А Бася була така голодна, що в неї аж у животі вуркотіло! Отак: вуррррр-вурррр-вурррр! На весь клас! Усі як засміються! А Бася — вона дуже вразлива. Я саме записувала у стовпчик властивості берези, то й не помітила, що Басі на очі накопилися сльози. Вона нічого не писала, тільки тримала в лапах гілочки й дивилася на них. А тоді взяла й запхнула їх усі в рота! І як почне жувати! Хрумтіла, хрумтіла — знову на весь клас! А потім усі знову почали сміятися. А Бася візьми та й знову розплачлася... А потім... Потім вона зірвалася з місця й побігла геть із класу. Випливла на берег, і ми у вікно побачили, як вона лізе на найвищу осіку. Височезну! Вчителька схопилася за окуляри й виповзла за нею, ми всі забули про березові гілочки й теж подалися на берег.

Бася вже була дуже високо, вчителька ж страхала, що поскаржиться її батькам. А Бася сказала, що в неї немає батьків, тільки дід і баба. Тоді вчителька

нічого не сказала, а тільки благала Басю спуститися. Але Бася дуже горда! І дуже вперта. Вона лізла й лізла, аж доки не вилізла на найвищу гілку. А тоді... Тоді нам усім перехопило дух. Бірка розплакалася й закрила очі лапами. А Бася в цю мить подивилася вниз і... гуп! — упала просто на Бірку, бо всі інші встигли відійти.

У Басі тепер струс мозку та зламана передня лапа, а Бірку добряче пом'яло. Вчителька пообіцяла не писати Басиним дідові й бабі, якщо Бася більше ніколи так не робитиме. Це було дуже, дуже, дуже страшно!

Зате Бася довела ще одну істину, про яку нам завжди нагадувала бабуся: бобри не літають. А шкода!

Обіймаю! Бережіть себе й не лазьте по деревах!

Ваша Мартуся

P.S.: <3 (цей знак означає сердечко, а цей --<@ — квіточку).

ЛИСТ СЬОМИЙ, про татову юшку

Мамусю, татусю і всі, привіт!

Як ви там? У мене все бобре. У Басі теж. А у вас? Як там Кора, Рита й Боря? Як поживають балакучі рибки? Пані Сорока пролітала, передавала від сестричок привіт. Перекажіть їм, що я скучила!

Таточку, якщо можеш, вишли мені в банці трохи своєї фірмової вербової юшки. Дуже болить живіт. Тобто ні! Не болить, а просить юшки. Не весь час, а тільки вечорами, коли вкладаюся спати.

Мамусю, дякую за чай із в'яленої кори! Давно я не пила нічого смачнішого! Я навіть принесла його на урок деревознавства, усі пробували і хвалили. Але Бася сказала, що найсмачніший чай із кори заварює її бабуся. Дивно, бо я завжди знала, що найсмачніший чай заварює мама. Так і Рита, Кора і Боря кажуть.

До речі, чай уже майже закінчився. Мамусю, вишли, будь ласка, ще!

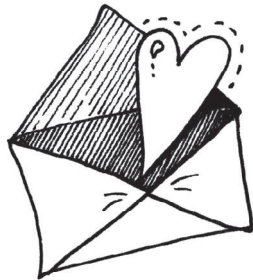
Ваша М.

**ЛИСТ ВОСЬМИЙ, де Мартуся всіх обіймає
та любить**

*Дорогі мамусю, татусю, Ритусю, Корусю, Борюсю!
Нарешті скоро канікули! Не можу вже їх дочека-
тися. За всіма страшенно скучила!
Льодяники вже спакувала.
Усіх дуже-предуже люблю!
P.S.: І міцно обіймаю!
Ваша Мартуся*

Мама-бобриха дочитала лист і зітхнула. Канікул чекати ще так довго — цілий тиждень!

РОЗДІЛ 10,

У ЯКОМУ ВСІ ЧИТАЧІ Й ЧИТАЧКИ ЗГАДУЮТЬ,
ЧИ ЧИСТИЛИ ЗРАНКУ ЗУБИ

— Борисе, — звернулася якось мама-бобриха до тата-бобра, — тобі не здається, що я старію? У мене останнім часом вечорами болить хвіст і ростуть вуса.

Тато-бобер уважно подивився на маму. Узяв лупу, оглянув мамину морду. Непомітно вищипнув сиву волосинку, помасажував хвоста.

— Ні.

— А сьогодні в мене крутить лапи, — наполягала мама.

— У мене теж. То на погоду, — відказав на це тато й обійняв маму.

Рита й Кора були вже тут як тут.

— Мамо, тату, дивіть-ся, яку ми принесли кору! — сказала Кора.

— Мамо, тату, а чому їжу називають так, як нашу Кору? — поцікавилася Рита.

— А де вже знову подівся Боря? — запитали вже мама з татом.

— Лізе на дерево, — сказали Кóра й Рита. — Ага, іще ми хотіли спитати, чи вміють бобри лазити по деревах? Бо Іринка й Даринка казали, що не вміють...

Аж тут мама-бобриха згадала, що не читала вголос Мартусиного листа про Басю! Вийшло так, що лист

прийшов у понеділок. А в мами був поганий настрій, і вона зачинилася в коморі й прочитала лист сама. А потім Рита розбила цілий слоїк вербового квасу, і треба було конче її насварити... То мама забула!

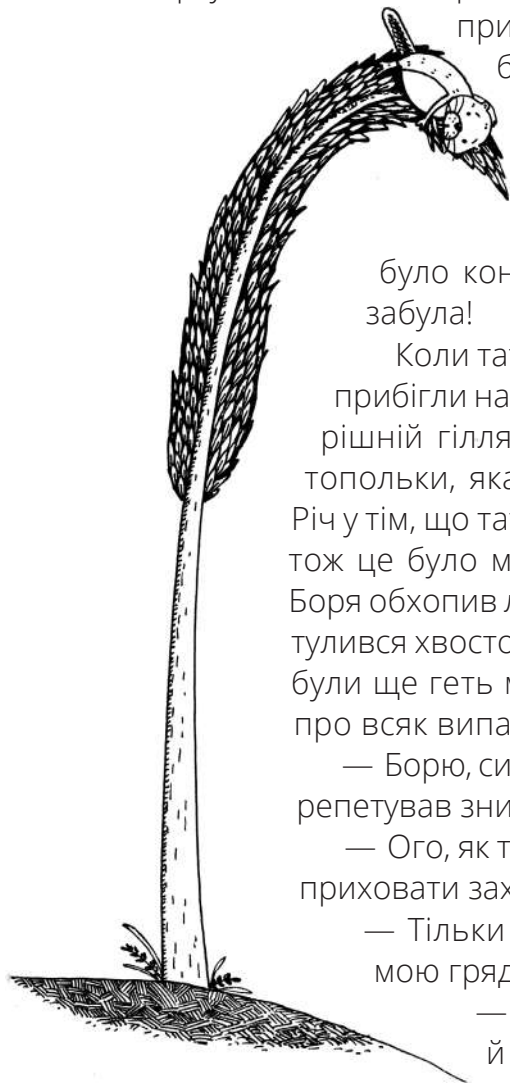
Коли тато з мамою, Кóрою й Ритою прибігли на місце подій, Боря був на горішній гілляці ще геть молодесенької топольки, яка вже збиралася всохнути. Річ у тім, що тато-бобер точив об неї зуби, тож це було мовби його зубне деревце. Боря обхопив лапами дерево й міцно придулювався хвостом до стовбурця. Зуби в Борі були ще геть маленькі, але він ними теж про всяк випадок зачепився за топольку.

— Борю, синку, спускайся хутко вниз! — репетував знизу тато-бобер.

— Ого, як ти високо! — Кóра не змогла приховати захвату.

— Тільки не відпускай, бо помнеш мою грядку! — пригрозила Рита.

— Ой, біда! — сказала мама й обхопила голову лапами.

Боря поглянув на рідних і відповів таке:

— Ай-а-о-и-е-у-а-а-о-у-а!

Мама зрозуміла це приблизно так:

— Мамочко, рятуй, ріднесенька, мені так страшно!

Тато почув дослівно таке:

— Тату, я роблю все, як ти й учив! Тільки ось зубом зачепився, а так усе в порядку! Допоможи!

Кóра й Рита нічого не розібрали. А Боря насправді намагався пояснити, що нікуди він звідти не злізе, бо страшно.

Тато з мамою придумали план. Кóра й Рита повинні були відійти якнайдалі, мама — перегризти татове зубне деревце, а тато знизу мав ловити Борю. Батьки озвучили це все синові, і мама торкнулася зубами кори.

І тут сталося щось таке, чого не мало трапитися.

— Ой-ой-ой-ой-ой! Мої ЗУБИ! Ай-ай-ай! Ой, гнила колода на мою голову! Ай, за що ж це мені!

У мами-бобрихи заболіли зуби.

Боря злякався мало не на смерть і бігом спустився додолу, де під майже всохлою тополею тато й дві малі бобрички втішали бідолашну маму-бобриху.

РОЗДІЛ 11, У ЯКОМУ МАЛО НЕ СТАЄТЬСЯ НАЙСТРАШНІШЕ

Щасливий той, у кого ніколи в житті, ніколи-пре-ніколи, ніколи ні на мить, навіть найкоротшу мить не боліли зуби.

Бобриха не могла ні їсти, ні спати, ні читати листи від Мартусі, ні креслити нову греблю, ні обмінюватися люб'язностями з раком Іраклієм. Мама лежала в ліжку й весь час стогнала. У норі стояла цілковита тиша.

Як на лихо, місцевий фельдшер, равлик Олень, ще від минулого тижня відбув у відрядження на сусідський ставок. І досі не повернувся. Ніхто, крім нього, не вмів лікувати зуби. Навіть балакучі рибки про це нічого не знали.

Минали дні, а равлика й слід пропав. Уже й бабка Настя, і тітка Сова літали його зустрічати, проте не змогли вирізнити з-поміж десятків інших равликів, які жили між ставками.

— Мабуть, він просто десь заснув, — припустила тітка Сова.

— Але ж равлики не сплять удень, — сказала бабка Настя, поправляючи окуляри.

Біль не вщухав. Зуби в бобрихи все росли й росли. Іще трохи — і вже дістануть до горла.

Коментар бобр'ячого стоматолога

У бобрів зуби ростуть усе життя. Якщо бобер втрачає зуби, він може померти.

Важливо, щоб кожен із бобрів постійно «точив» зуби, тобто гриз дерева. Якщо бобер цього не робитиме, зуби стануть такі довгі, що можуть навіть проколоти йому живіт! Через зубний біль мама-бобриха не може гризти дерева, а зуби все ростуть і ростуть.

«Це кепсько, — подумав Борис Борисович, дивлячись на дружину. — Якщо Барбарі не допомогти, ми можемо її втратити».

Він мусив із кимось порадитися. Найближчою сусідкою була Пелагея.

— Я знаю, як їй допомогти, — сказала черепаха, — тільки для цього треба багато сили.

— Я сильний, — відказав на те Борис Борисович, — розкажуйте.

— Ти не розумієш, — похитала головою Пелагея, — я кажу про БАГАТО сили. Ти сам не впораєшся. Треба, щоб допомогли всі мешканці Великого Дому. Хворий зуб потрібно вирвати.

Тато-бобер скривився. Колись його братові вивирали хворий зуб. Молодший Борис хоч і був геть малий, а зуб його теж був малий і ще не такий міцний, як у дорослого бобра, проте тягнувся він не краще, ніж ота вперта липа на березі ставка. Борис Борисович зрозумів, що буде непросто, але якщо не спробувати, дружина загине.

Поки тато-бобер просив сусідів про допомогу, Пелагея зібрала все необхідне: подорожник, чисту

воду, цілющі корінці, які накладуть на рану, і трошки сухих квітів лаванди, які їй надіслала сестра з південного узбережжя, — для заспокоєння.

Прийшли справді всі. Навіть Мартуся вже була в дорозі. Фельдшер Олесь надіслав телеграму, що прибуде завтра вранці. Але бобриха вже не мала сил терпіти біль.

Мама лежала на ліжку й тихенько стогнала. Величезні жовті зуби мовби погрожували вп'ятися їй у живіт, якщо їх не вирвати. Черепаха оглянула хвору і зробила невтішний висновок: карієс попсував обидва зуби.

Їх треба було якнайшвидше вирвати. Лише після того равлик Олесь вставить зубні імпланти. Це такі великі бобрячі протези, без яких мама-бобриха помре з голоду.

Бобриху міцно тримали з обох боків рак Іраклій і пані Марена. Пелагея обв'язала мотузкою хворі зуби. Іринка й Даринка мовчки прив'язали другий кінець мотузки до дверей, які мали за командою Пелагеї зачинити Рита, Кора й Боря. Бабка Настя в цей час схвильовано літала над ставом, а тітці Сові снилися тривожні сні.

Борис Борисович ніжно тримав дружину за лапу й готувався прикласти до рани подорожник.

Пелагея обвела поглядом усіх присутніх і почала рахувати:

— Один!

Усі міцніше схопилися за все те, що тримали.

— Два!

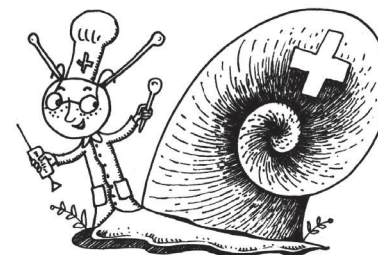
Вдих. Видих. Малий Боря заплющив очі.

— Три! Давайте!

Рита, Кора й Боря різко штовхнули двері. Хворі зуби з голосним «Хрусь!» упали на ковдру поруч із татовою лапою. Борис Борисович опанував себе й хутко приклав подорожник до місця, де щойно була причина маминого горя.

— Це ще не все, — сказала черепаха. — Завтра зранку слід обов'язково навідатися до равлика Олесь, щоб вставити зубні імпланти. Я чула, у світі стоматології нині творять дива. Ваша мама за день-два вже точитиме тополі й берези!

Тато-бобер ніжно тримав мамину лапу. Бобренята скупчилися навколо маминого ліжка та плакали від щастя. Мама була в безпеці. Усі видихнули. А тітка Сова нарешті перестала крутитися вві сні.

РОЗДІЛ 12,

ДЕ ВСІМ БАЖАЮТЬ БОБРОГО РОКУ

Мартуся приїхала саме тоді, як мама вперше після багатьох днів голодування куштувала смачнючу свіжозварену вербову юшку. За час, поки мама хворіла, тато вдосконалив свій фірмовий рецепт. А ще навчився віртуозно маринувати вербові гілочки. (Мартуся записала собі у словничок, що це слово означає «дуже майстерно»).

Равлик Олесь таки дійшов до Великого Дому. Хоча після того, як поставив зубні імпланти мамі-бобрисі, він звільнився з посади фельдшера. А все тому, що сусідські равлики запросили його бути в них сімейним лікарем. Тож тітонька Сова вже зібралася була дати оголошення в газету «Здвижанські вісті», але в останню мить передумала. Згадала, що Пелагея як ніхто зналася на цілительстві, тільки ніколи цим не вихвалялася.

Бабці Насті черепаха прописала вправи для очей — за тиждень та вже літала без окулярів (залишила їх лише для читання).

Коментар бобрячого дієтолога

Улюблені страви бобрів: вербова юшка, смузі з ожиченої кори, запечена осика під соусом берестель, салат із черемхи з вербовими котиками, мариновані вербові гілочки. Смакота!*

Рак Іраклій так і лишився відлюдником. Щоправда, він час від часу приходив у гості до Бобренків. Якщо точніше, щовівторка.

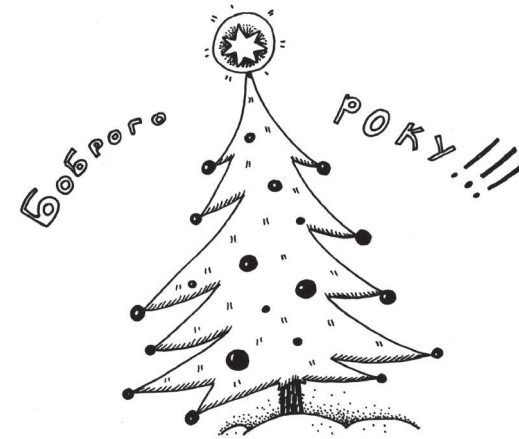
Пані Марена взялася писати мемуари про Дніпро часів її молодості.

Балакучі рибки вирішили заснувати у Великому Домі місцеве радіо. Засобом зв'язку мав слугувати очерет, Борис Борисович обіцяв допомогти.

Тітонька Сова попросила в Пелагеї дрібку лаванди для міцнішого сну. Бо малі Кора, Рита й Боря так галасували разом із Мартусею, що Сова була геть невиспана. Найбільше бешкетував Боря. А ще час від часу й далі підгризав прапор над бобрячою хаткою.

А Мартуся, до речі, цю повість прочитала найпершою. Сказала, що все в ній описано правдиво, крім того місця, де вона вередує й не хоче бути старшою сестричкою. Попросила дописати наостанок ще таке:

«Злі БОБРИ бобри бажують усім БОБРОГО РОКУ!»

* Рецепт приготування цієї страви читайте в книжці Олі Купріян «Беркиць проводить дідуся» із серії «Читальня» від «Ранку».

Зміст

РОЗДІЛ 1, у якому БОБРІВ СТАЄ БІЛЬШЕ	3
РОЗДІЛ 2, у якому СІМ'Я БОБРЕНКІВ ШУКАЄ СОБІ НОВЕ ЖИТЛО	7
РОЗДІЛ 3, де з'являється ще одна черепаха	11
РОЗДІЛ 4, у якому ТАТО-БОБЕР ЗАЗІХАЄ НА ЧУЖИЙ ДУБ	14
РОЗДІЛ 5, де в МАРТУСІ з'являється МРІЯ	18
РОЗДІЛ 6, де ПОЧИНАЮТЬСЯ КАПОСТІ З ВОДОЮ І УСІ ДІЗНАЮТЬСЯ ПРО СПРАВЖНЮ ПРИРОДУ БОБРІВ	25
РОЗДІЛ 7, у якому МАРТУСІ ПРИХОДИТЬ ЛИСТ	32
РОЗДІЛ 8, де МАРТУСЯ ДІЗНАЄТЬСЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПОШТИ	37
РОЗДІЛ 9: МАРТУСІНІ ЛИСТИ	42
РОЗДІЛ 10, у якому ВСІ ЧИТАЧІ І ЧИТАЧКИ ЗГАДУЮТЬ, ЧИ ЧИСТИЛИ ЗРАНКУ ЗУБИ	53
РОЗДІЛ 11, у якому МАЛО НЕ СТАЄТЬСЯ НАЙСТРАШНІШЕ	56
РОЗДІЛ 12, де ВСІМ БАЖАЮТЬ БОБРОГО РОКУ	60

Літературно-художнє видання

Ольга Купріян

БОБРОГО РАНКУ! (правдива повістинка з життя бобрів)

Для молодшого та середнього шкільного віку

Ілюстрації *Марини Штурми*
Головна редакторка
видавничих проєктів «VagaBook» *Тетяна Стус*
Літературне редагування *Юлії Підмогильної*
Макет, верстка *Устини Лукашук*
Технічне редагування *Олени Румянцевої*

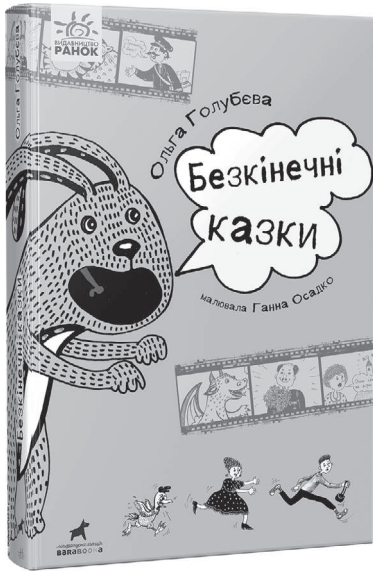
R987004У. Підписано до друку ????.2019.
Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Гарнітура Open Sans. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 4,0.

ТОВ Видавництво «Ранок»,
вул. Кибальчича, 27, к. 135, Харків, 61071.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5215 від 22.09.2016.

Для листів: вул. Космічна, 21а, Харків, 61145;
e-mail: office@ranok.com.ua
Тел./факс: (057) 719-58-67.

З питань реалізації звертатися:
Харків, тел.: (057) 727-70-77;
e-mail: deti@ranok.com.ua

ДАВАЙ КНИГОДРУЗЯЧИТИСЯ!

Ольга Голубева.

Безкінечні казки

«Ця книжка зветься безкінечною. А назва така, бо казки, зібрані тут, не мають кінця. А коли казка нічим не закінчується, тільки тобі вирішувати, що ж буде далі. Я пропоную три варіанти закінчення кожної історії, можеш обрати будь-який. А ще краще самому написати, чим скінчилася казка. Бо немає нічого безкінечнішого за фантазію!»

Олександра Орлова.

Нечуй Невмирущий

Літування в селі в бабусі не може бути сповнене пригод? Ще й як може, якщо твоя Ба дотепна, а прибудний кіт, що вирішив у неї залишитися, має дев'ять життів і весь час потрапляє в халепи. Це історія про одне літо Остапа, про дружбу, довіру та примирення, про витівки й вигадки, про вечірні посиденьки біля вогнища та читання чарівних книжок, але найбільше — про kota, гідного стати героєм дитячого записника, а можливо, і справжньої газети.

